

ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

УДК 373.3.018.556(73)(045)

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВИХ ШКОЛАХ США

ОКСАНА ЛОСЄВА

*Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Запорізької обласної ради,
пр-кт Б.Хмельницького, б. 66-А, кв.59, Мелітополь, Україна*

Висвітлено особливості процесу навчання іноземних мов у початкових школах США. Визначено чинники впливу на вибір конкретних іноземних мов для вивчення. Розглянуто недоліки децентралізованого типу управління освітою, які позначаються на вивченні іноземних мов у початкових школах США. Окреслено кроки, які зроблено щодо уникнення цих недоліків. Здійснено огляд найперспективніших програм з вивчення іноземних мов у початкових школах США.

Ключові слова: іноземна мова, початкова школа, США, державні стандарти, іншомовне занурення.

За сучасних умов євроінтеграції України актуальності набуває сформованість іншомовної компетентності в населення країни. Саме цим зумовлена увага держави до опанування англійською мовою, а 2016 рік оголошено роком англійської мови, Міністерство освіти і науки (МОН) України працює над розробкою програми з вивчення іноземної мови, а “ту модель перенавчання, підвищення рівня вчителів та забезпечення їх матеріалами планують використати для навчання вчителів початкової школи” [6]. Це вчасно, адже найоптимальнішим віком для початку вивчення іноземних мов учені вважають період дошкільця, молодший шкільний вік. Це зумовлено низкою психолого-фізіологічних особливостей дітей цього віку, раннім ознайомленням з іншими культурами через спілкування іноземною мовою, позитивним впливом на розвиток загальних мовленнєвих здібностей особистості.

Зазначимо, що сьогодні в українських школах вивчення англійської чи інших іноземних мов розпочинається з першого класу, але ефективність їхнього викладання незначна. Серед причин – відсутність іншомовного

середовища, недоліки методики викладання, навчання заради навчання й виконання домашніх завдань, відірваність змісту освіти від кола соціальних, життєвих інтересів учнів, неготовність великої кількості українських учителів до організації іншомовної освіти, зокрема, й засобами інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), медіатехнологій, неусвідомлення самими учителями й управлінцями того, що необхідно “готувати інноваційну людину, а отже – не треба абсолютизувати знання як єдиний критерій оцінювання якості освіти” [1].

Одним зі шляхів удосконалення навчання англійської мови в Україні вважаємо врахування досвіду викладання іноземних мов у початкових класах інших країн світу, зокрема, Сполучених Штатів Америки (надалі США), адже на шляху розвитку американської іншомовної освіти було чимало перешкод та недоліків, зумовлених різними чинниками. В умовах реформування освіти України цей досвід має теоретичне і практичне значення.

Питання розвитку іншомовної освіти США досліджували Н. Подолянська, А. Сбруєва, О. Сухомлинська, Н. Теличко. Особливості навчання іноземних мов у американській початковій школі розкриті в працях О. Кузнецової, О. Пасічника, В. Смелянської, Т. Яблонської, а також науковців США – К. Далберг, Х. Кертан, І. Пуфал, Н. Роудз.

Наша мета – дослідити можливості використання досвіду США у навчанні англійської мови учнів початкової школи сучасної України.

Зазначимо, що іноземною мовою в системі освіти США вважають мову, що не є англійською та засвоюється після рідної мови. До переліку іноземних мов, які найчастіше вивчають у школах США, належать іспанська, французька, німецька, італійська, японська та ін. Вибір іноземних мов залежить від рішення органів місцевого самоврядування, фінансових можливостей та попиту серед населення конкретної місцевості. Після трагедії 11 вересня 2001 р. з’явилась потреба у вивченні так званих критичних мов “з важливих для США геополітичних районів світу” – китайської, арабської, фарсі [2, с. 130].

Оскільки США є країною з децентралізованим типом управління освітою, то зміст освіти визначається на рівні штату, який має свої органи керівництва школами. Кожен штат об’єднує навчальні округи, нерівні за територією, щільністю населення, фінансовим положенням та ін. Саме відсутність системи на державному рівні зумовлює використання різних програм у навчанні шкільних предметів різних штатів. Крім того, брак єдиних навчальних планів призводить до того, що різні штати мають різну кількість годин для вивчення тих самих предметів, обирають різні підручники тощо. Припускаємо, що така лібералізація освіти стала однією з причин недостатньо ефективної мовної політики США, адже процес вивчення іноземної мови в американських школах не є неперервним: після

одного–двох років можливого вивчення у початковій школі предмет зникає зі шкільного розкладу та відновлюється у старшій школі на один–два роки. Це призводить до того, що лише 9% американців володіють хоча б однією іноземною мовою, водночас у європейців ця кількість становить 44%.

Цілком слушно В. Смелянська зазначає про чинники зростання уваги у США до вивчення іноземних мов: зміцнення конкурентоспроможності, активізація процесів глобалізації та інтернаціоналізації, зростання обсягу спілкування з іншими країнами, забезпечення національної безпеки, упровадження інформаційно-комунікаційних технологій [5, с. 10].

Наголосимо, що ще в 1979 р. Президентська комісія з іноземних мов та міжнародної освіти США визнала катастрофічним становище у викладанні іноземних мов на підставі таких виявлених недоліків: недостатня підготовка вчителів, обмежена адміністративна підтримка, відсутність навчальних планів творчого характеру і навіть недосконалість системи оцінювання успішності учнів [2, с. 128]. Результатом роботи комісії стали рекомендації федеральному та місцевим урядам штатів взагалі та початковим школам зокрема для поліпшення вивчення іноземної мови. Ними передбачалося запровадження обов'язкового вивчення іноземної мови, безперервність цього процесу від дитячого садка до старшої школи, створення літніх центрів та освітніх установ для додаткового вивчення іноземних мов.

На жаль, тільки незначна кількість штатів закріпила викладання іноземної мови на законодавчому рівні. Унаслідок цього лише 25% закладів початкової освіти країни навчають учнів іноземній мові, а в більшості середніх шкіл її вивчають як факультатив або предмет за вибором [8, с. 65].

Упровадження у 1996 р. першого проекту “Стандарт для вивчення іноземних мов: підготовка до XXI століття” зумовило необхідність стандартизації змісту предметів, оскільки штат, навчальний округ, школа спираються на них під час розробки документів своїх рівнів [5, с. 11]. Підсиленням цього стало запровадження у 2000 р. сьомого остаточного проекту Держаних стандартів з вивчення іноземних мов. Він декларував забезпечення учням освіти для того, “щоб вони були лінгвістично і культурно підготовлені до успішного спілкування у плюралістичному американському суспільстві і за кордоном”, передбачав майбутнє, “в якому всі учні розвиватимуть і підтримуватимуть майстерність з англійської мови і щонайменше однієї іншої мови”. Через порівняння та зіставлення англійської з іноземною мовою “учні розвивають розуміння природи мови, культурну концепцію і усвідомлюють, що існує багато способів сприйняття світу” [2, с. 131].

Найефективнішою організацією навчального процесу в опануванні іноземною мовою в початковій школі є такий, що враховує вікові особливості учнів цього віку, зокрема, й недостатню сконцентрованість уваги, у якому

урізноманітнено види діяльності на уроці, залучене образне мислення та ін. Саме такі програми, які враховують означені особливості, виявилися успішними й у США. Одна з них FLES (the Foreign Languages in the Elementary Schools), яка передбачає вивчення іноземних мов у початковій (з першого класу) і середній школі (у деяких штатах пропонують розпочинати з дитячого садка і закінчувати в 4–6 класі) [2, с. 132]. Ефективність результатів навчання за цією програмою зумовлена використанням методики “занурення в іноземну мову”, яка була розроблена у часи Другої світової війни для швидкого та якісного опанування військовослужбовцями іноземною мовою. Ця методика передбачала створення найсприятливіших умов: на заняттях використовували тільки іноземну мову; навчання відбувалося в ігровій формі з використанням інтерактивних вправ; часто вчителями ставали носії мови, яку вивчали. Саме це посприяло використанню цієї методики в навчанні молодших школярів.

Найкращим підтвердженням ефективності цієї програми стали результати її запровадження в штаті Джорджія, де діти вивчають іноземну мову з дитячого садка до п'ятого класу середньої школи. Дані тестувань, проведених Центром прикладної лінгвістики США у 1996 р., 1998 р., 2001 р., підтвердили високу ефективність FLES та її здатність створити міцну базу для подальшого опанування мови [2, с. 132]. Було доведено, що раннє навчання іноземної мови позитивно впливає на когнітивний розвиток особистості. Зокрема, зазначено, що “діти співають, спілкуються, грають і займаються інтерактивними видами діяльності, що забезпечує повне занурення в іноземну мову”. Висококваліфіковані вчителі з FLES, які зазвичай є носіями іноземної мови, яку вони викладають, “відкривають своїм учням вікно до іншої культури, обмінюючись звичаями і традиціями. Навчання іноземним мовам з раннього дитинства готує дітей до глобального ринку праці, який чекає на них попереду” [8].

Привертають увагу характеристики навчальних програм з вивчення іноземної мови у початкових школах США, які дослідила В. Смелянська. Серед них, крім уже зазначеної, її різновид з розширеним змістом (Content-based FLES), у якій для оволодіння іноземною мовою спілкуванням використовують зміст інших предметів навчального плану (3–5 уроків на тиждень тривалістю 30–40 хв).

Програму занурення (Immersion), якою передбачено вивчення інших предметів за допомогою іноземної мови як навчального середовища й досягнення високого рівня володіння іноземною мовою відповідно до її вимог, репрезентовано трьома видами:

– часткове занурення (Partial Immersion) з поданням навчального матеріалу іноземною мовою (до 50%);

– повного занурення (Total Immersion) із веденням навчального процесу іноземною мовою впродовж дня або більшої його частини (50–100% навчального часу);

– двобічного занурення (Two-way Immersion) з викладанням іноземною мовою (щонайменше 50% від тижневого навчального часу). При цьому учнівській контингент становлять англомовні представники та носії іноземної мови, яку вивчають [5, с. 9].

Іншою типовою для американських шкіл моделлю є FLEX (Foreign Language Exploration or Experience), яка розрахована на учнів, що закінчують початкову школу чи навчаються у середніх класах. Її навчальні програми частіше є короткостроковими (менше року), їх пропонують для тих шкільних округів, які не мають достатнього фінансування для інтенсивних програм з вивчення іноземних мов. Учні мають можливість ознайомитись з декількома мовами за такий короткий термін. На уроках використовують рідну мову, учні опановують лише основний вокабуляр (від англ. “vocabulary” – словник, лексичний запас людини) та деякі розмовні кліше, не вивчаючи правила читання та письма [2, с. 132]. Ефективність програм FLEX полягає в допомозі обрати іноземну мову для подальшого вивчення та розширенні знань про інші культури світу. На наш погляд, такий підхід надає право вибору, розкриває потенційні можливості щодо врахування особистісних потреб, бажань, уподобань кожного учня і може підвищити мотивацію школярів до вивчення іноземних мов. На жаль, такої демократичності не простежується в сучасній освіті України.

Зазначимо, що сьогодні програми з іншомовного занурення мають стійке зростання популярності: 25 штатів й округ Колумбія використовують цю модель у навчанні іноземним мовам, а дослідниця Центру прикладної лінгвістики США І. Пуфал вважає FLEX найефективнішою у досягненні повноцінної майстерності з іноземної мови [2, с. 133].

Отже, більшість сучасних програм з вивчення іноземних мов у початкових школах США ґрунтується на методиці “занурення в іноземну мову”.

Зауважимо, що з інформатизацією суспільства упродовж останніх років розвиток сучасної освіти неможливий без використання ІКТ. Зокрема, американські початкові школи широко застосовують комп’ютери у навчанні іноземних мов для репрезентації матеріалу, тренувальних вправ, тестування з різних видів мовленнєвої діяльності, а також інтерактивного спілкування зі школярами інших країн. Учні початкових шкіл США є активними учасниками та організаторами міжнародних проектів, користуються електронною поштою в освітніх цілях, беруть участь у дистанційному навчанні. Загалом, як зазначає В. Смелянська, у початкових школах використовують різноманітні комп’ютерні програми, інтерактивне відео, CD-

ROM тощо (41%), інтернет-ресурси (19%), супутникове та інтерактивне телебачення (10%) [4, с. 141].

Щодо підготовки педагогічних кадрів для початкової школи, то здобуття педагогічної освіти з іноземної мови у США відбувається в педагогічних коледжах, на гуманітарних факультетах університетів. З огляду на децентралізацію управління освітою є значні розбіжності у програмах підготовки цих спеціалістів у різних штатах. Проте, починаючи з 2004 р. навчальні заклади, які бажають отримати державну акредитацію NCATE (the National Council for Accreditation of Teacher Education – Національна Рада з акредитації педагогічної освіти), мають дотримуватися вимог Кваліфікаційних стандартів. Водночас тільки 34% вчителів іноземної мови в початковій школі є дипломованими спеціалістами. Решту становлять учителі іноземної мови старшої школи, класні керівники, волонтери та ін. [3, с. 229].

Підсумовуючи, варто зазначити, що іншомовна початкова освіта у США є проблемною. Серед причин, на нашу думку, – відсутність національного навчального плану з вивчення іноземних мов, недоліки національної мовної політики. Сучасний статус англійської мови як мови міжнародної комунікації певною мірою призвів до “непрестижності” інших іноземних мов, що знизило мотивацію учнів до їхнього вивчення. У напрямку подолання цих недоліків вжито певні заходи, зокрема, запроваджено програми з іншомовного занурення, які мають переконливі результати.

Порівнюючи досвід США та України щодо іншомовної освіти вважаємо, що саме програми “занурення в іноземну мову” є ефективними для використання в українських початкових школах. Однак для зміни ситуації в нашій державі щодо опанування іноземною мовою взагалі й у початковій школі зокрема важливе корегування змісту освіти, його наближення до життєвих, соціальних, щоденних інтересів учнів, організація іншомовної освіти засобами ІКТ тощо. У цьому контексті цілком слушною є думка В. Кременя щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації з метою допомоги вчителю перебудуватися, адаптуватися до сучасних вимог за умови обов’язкового значного підвищення заробітної плати педагогів для спонукання найкращих випускників школи йти до педагогічного вишу, а найкращих випускників профільного університету – йти працювати в школу [1].

Подальші розвідки спрямовуємо на вивчення досвіду навчання англійської мови в початкових школах країн Європи.

-
1. *Кремень В. Г.* Переходячи до дванадцятирічки, необхідно суттєво змінити нашу школу / В. Г. Кремень // *Освіта України*, 2016. – № 4.

2. Подолянська Н. О. Особливості вивчення іноземних мов у школах США / Н. О. Подолянська // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер. : Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 26. – С. 127–135.
3. Смелянська В. В. Особливості підготовки вчителя іноземної мови для початкової школи: американський досвід / В. В. Смелянська // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Психолого-педагогічні науки. – 2013. – № 2. – С. 227–232.
4. Смелянська В. В. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні іноземних мов у початковій школі США / В. В. Смелянська // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2012. – Вип. 64. – С. 140–144.
5. Смелянська В. В. Тенденції розвитку раннього навчання іноземних мов у початковій школі США: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки” / В. В. Смелянська. – Житомир, 2011. – 20 с.
6. Хобзей П. І. Якість освіти у школі залежить від учителя, змісту та навчального середовища [Електронний ресурс] / П. І. Хобзей // МОН України. – Електрон. дані (1 файл). – 2016. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/11/10/pavlo-xobzej-yakist-osviti-v-shkoli-zalezhi/>
7. Юніна О. Є. Особливості навчання іноземних мов у загальноосвітніх школах США та України / О. Є. Юніна // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2013. – № 11(2). – С. 62–70.
8. Big Learning: Inspiring Curiosity for over 35 Years [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mccpta-epi.org/>

Стаття: надійшла до редколегії 09.06.2016

доопрацьована 11.08.2016

прийнята до друку 25.08.2016

PECULIARITIES OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES AT ELEMENTARY SCHOOLS OF THE USA**Oksana Losieva**

*Public Educational Institution "Zaporizhzhia Regional Institute of Post Graduate Pedagogical Education" Zaporizhzhia Regional Council,
B. Khmelnytskyi Avenue, 66-A, flat 59, Melitopol, Ukraine*

The article surveys the main modern tendencies of early foreign language education in the context of the USA elementary school. The student's intellectual potential, developing language effectiveness and higher academic achievement, enhancing economic competitiveness, maintaining political and security interests are provided with second language studying at earlier age (in kindergarten).

Various programmes among which school districts and programme planners can choose the most suitable one according to the desired language proficiency outcomes, the budgetary and staffing circumstances are presented. Elementary school foreign language programmes are classified into several major types: partial, total, two-way immersion (FLES); exploratory and foreign language in the elementary school (FLEX) programmes. Their characteristics are revealed through the grade level at which the language is introduced; the number of times the language is taught per week, and the length of time per language teaching session.

The traditional and interactive activities in a communication-based classroom (pair and group work, games, surrounding concrete experiences with language, rhymes, songs, role plays, etc.) and special listening, speaking, reading and writing strategies (total physical response, storytelling, the language-experience approach, etc.) are considered.

Decentralized type of education leading of the USA includes no general standards in foreign language teaching. The tendency to standardization of content in language learning makes good results in the USA.

Some features of elementary foreign language teacher education in the USA are given. The article analyses the most popular information technologies in teaching foreign languages at the American elementary schools.

The analysis of the organization of early foreign language education in the United States and possible using American experience at the Ukrainian primary schools is provided. It is essential to study and understand the notable foreign experience. The desire to expand the outlook, to get acquainted with the life of the country which language is studied, its history, geography, everyday life is the most important incentive of learning a foreign language.

Key words: foreign language, elementary school, the USA, National Standards, immersion into foreign language.

